

Dr hab. Aleksander Gomola, prof. UJ

Instytut Językoznawstwa, Przekładoznawstwa i Hungarystyki

Wydział Filologiczny

Uniwersytet Jagielloński

UNIwersYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Kraków, 9 grudnia 2024

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Przemysława Boczarskiego

„Remote community interpreting—perception and challenges”

(Zdalne tłumaczenia środowiskowe — percepcja i wyzwania)

Wydział Filologiczny

1. Wybór i uzasadnienie problematyki badawczej rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pana magistra Przemysława Boczarskiego to praca badawcza o wyraźnym profilu praktycznym dotycząca tłumaczenia środowiskowego prowadzonego w formie zdalnej. Celem pracy jest zbadanie kontekstu i wyzwań towarzyszących zdalnemu tłumaczeniu środowiskowemu, w tym aspektów technicznych takiego tłumaczenia, a także technik i praktyk stosowanych w takim tłumaczeniu. Autor zwraca uwagę, że brak w dotychczasowej literaturze przekładoznawczej w Polsce publikacji poświęconych tym zagadnieniom; także w polskiej dydaktyce przekładu zdalne tłumaczenie środowiskowe jest praktycznie nieobecne. Dodaje równocześnie, że procesy migracyjne, w wyniku których w wielu miejscach świata żyją obecnie użytkownicy języka polskiego nieposługujący się biegle językiem używanym w danym kraju, w połączeniu z obecnymi możliwościami komunikacji zdalnej oferowanej przez nowoczesne technologie sprawiają że, zdalne tłumaczenie środowiskowe zyskuje na znaczeniu i popularności i dlatego zasadne jest przyjrzenie się mu bliżej z perspektywy przekładoznawczej. Istotnie, wybór i uzasadnienie tematyki pracy nie budzą zastrzeżeń; co więcej mamy do czynienia z propozycją stosunkowo nową i oryginalną, a Autor wkracza na rzeczywiście niezbadane dotąd obszary, co stanowi duży walor pracy.

2. Struktura pracy

Praca liczy 222 strony i podzielona jest na 5 głównych części (numerowane rozdziały 1 i 7 to odpowiednio wstęp i wnioski). Istotnym elementem pracy są informacje wizualne (figures) w liczbie 28 oraz tabele (12). Bibliografia liczy około 100 pozycji i jest zróżnicowana oraz właściwie dobrana; jak zazwyczaj bywa, możliwe byłoby zasugerowanie niektórych pozycji pominiętych przez Autora, ale

ul. Gołębia 24

31-007 Kraków

tel. +48 12 663 11 58

+48 12 663 10 29

+48 12 663 10 48

filolog@uj.edu.pl

www.filg.uj.edu.pl

ponieważ takie wybory mają do pewnego stopnia charakter subiektywny, nie będę rozwijał tego wątku.

Podział logiczny pracy, objętość poszczególnych rozdziałów oraz ich proporcje prawidłowe. Przejdę teraz do krytycznego omówienia głównych rozdziałów.

W rozdziale drugim Autor prezentuje zdalne tłumaczenie środowiskowe jako odrębny gatunek tłumaczenia słowa żywego. Wychodząc od krótkiego zarysu teoretycznego, przedstawia jego cechy charakterystyczne, rodzaje oraz specyfikę. Zwraca także uwagę na rosnącą rolę tego tłumaczenia nie tylko z powodów wspomnianych wcześniej, ale również w wyniku pandemii Covid-19 (2.4). Cały rozdział uważam za bardzo wartościowy, ponieważ pokazuje w sposób bardzo szczegółowy tę formę tłumaczenia, sygnalizując związane z nim wymogi, którym sprostanie zostanie przedstawione w dalszej części pracy. Dowiadujemy się z tego rozdziału wielu interesujących rzeczy dotyczących tego rodzaju tłumaczenia, często nieznanych osobom z nim nieobeznanym (a na pewno nieznanych piszącemu te słowa). Pewien niedosyt pozostawia zarys teoretyczny problemu, a zwłaszcza dominacja tylko jednego źródła – Pöchhacker, 2004.

Rozdział trzeci stanowi językoznawczy fundament pracy i Autor przedstawia w nim wybrane aspekty badania dyskursu. Został zatytułowany „Discourse Theory” (Teoria dyskursu), aczkolwiek właściwszym tytułem byłby, jak się wydaje, „Discourse analysis” (Analiza dyskursu), gdyż teorii dyskursu – czego zresztą dowodzi sam Autor (3.1) – jest wiele. Z obszernego i zróżnicowanego zagadnienia, którym jest analiza dyskursu, Autor wybrał aspekty i problemy, najbardziej istotne w odniesieniu do tematyki pracy (np. implikatury, akty mowy, grzeczność w języku) i referując je, przekonująco dowodzi ich znaczenia w zdalnym tłumaczeniu środowiskowym. Wydaje się, że trochę mało uwagi poświęcono utracie i zachowaniu twarzy (3.2.5.2), tym bardziej że Autor odwołuje się później do tych pojęć (s. 91). Z kolei dobrze przedstawiony problem implikatury zostaje przez Autora „zapomniany” w części badawczej, przez to częściowo utracone zostało powiązanie części teoretycznej i praktycznej pracy.

Rozdziały czwarty i piąty stanowią łącznik między częścią teoretyczną a praktyczną i koncentrują się na aspektach etycznych zdalnego tłumaczenia środowiskowego (rozdział 4) oraz na jego szczegółowym przedstawieniu i charakterystyce (rozdział piąty). Oba rozdziały są napisane dobrze, zdradzają dużą znajomość przedstawianych problemów oraz uświadamiają czytelnikowi kwestie często nieoczywiste dla laika (zwłaszcza problemy etyczne). Wysoko oceniam sekcje 4.2.5 oraz 4.2.6 – to, co przedstawia w nich Autor, chociaż stanowi prezentację problemów teoretycznych, zdradza doświadczenie praktyka. Równocześnie wydaje się, że bardziej logiczna byłaby odwrotna kolejność obu tych rozdziałów – wyjście od szczegółowego opisu zdalnego tłumaczenia środowiskowego pozwala lepiej zrozumieć towarzyszące mu wymogi etyczne.

Rozdział szósty – badawczy – liczy 110 stron i stanowi najobszerniejszą część pracy. Koncentruje się na wyzwaniach i trudnościach towarzyszących zdalnemu tłumaczeniu środowiskowemu oraz sposobach ich rozwiązywania. Składa się z dwóch części: analizy ilościowej i analizy jakościowej. Część pierwsza obejmuje

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

ul. Gołębia 24

31-007 Kraków

tel. +48 12 663 11 58

+48 12 663 10 29

+48 12 663 10 48

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

przeprowadzonych przez Autora w latach 2023 i 2024 dotyczących takich obszarów jak opieka zdrowotna, administracja, zasiłki pomoc społeczna, kontakt z policją, problemy imigracyjne. Tłumaczenia były prowadzone na potrzeby Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii. Co prawda mamy do czynienia tylko ze stosunkowo małą próbką (w sensie statystycznym, a nie w odniesieniu do samej pracy) przypadków i ponadto są to wszystko tłumaczenie Autora, niemniej mimo tych ograniczeń bardzo wysoko oceniam tę część pracy, ponieważ pozwala ona uzyskać istotny wgląd nie tylko w dystrybucję rodzajów tłumaczeń, ale także w częstotliwość określonych schematów interakcyjnych (np. rodzaje wstępu). Informacje zebrane i usystematyzowane przez Autora oraz przedstawione dodatkowo w formie graficznej mogą być cenną pomocą dla wszystkich pragnących uzyskać bardziej szczegółowe informacje o specyfice zdalnych tłumaczeń środowiskowych i mogą być przydatne w dydaktyce, nawet jeśli część informacji tych informacji wydaje się zbędna i można je było pominąć w pracy. (Strony 111–115 i szczegóły pomocy tłumaczeniowej dotyczącej zasiłków). Dobrze natomiast, że Autor omówił szczegółowo tematykę rozmów dotyczących kwestii medycznych i związane z nimi wymogi, co może pomóc w przyszłości tłumaczom przygotować się we właściwy sposób do oferowania usług w tym zakresie. Doceniam także sumienność Autora jeśli chodzi o przedstawienie aspektów technicznych oferowanych zdalnych usług tłumaczeniowych, (sekcje 6.2.4.1 i dalsze aż do końca sekcji 6.2) aczkolwiek wydaje mi się że, nie trzeba było poświęcać na nie aż tyle miejsca, chociażby z tego powodu, że przedstawione przez Autora czynniki i okoliczności, chociaż stanowią sprawozdawczy element badania, to mają niewielką, a właściwie żadną moc predykcyjną.

W drugiej części rozdziału szóstego – analizie jakościowej – Autor przedstawia 10 przypadków zdalnego tłumaczenia środowiskowego dotyczących różnej problematyki. Bardzo wysoko oceniam tę część pracy, ponieważ Autor w bardzo fachowy sposób – to znaczy uwzględniający perspektywę, doświadczenie oraz zadania tłumacza – poddaje analizie wybrane przez siebie tłumaczenia, koncentrując się na ich najważniejszych aspektach, takich jak specyfika problemu klienta, rola i działanie tłumacza, specyfika polecenia/instrukcji osoby, z którą rozmawia klient za pośrednictwem tłumacza. Ta analiza pokazuje bardzo trafnie specyfikę zdalnego tłumaczenia środowiskowego jako odrębnej i szczególnej formy tłumaczenia słowa żywego. Jest także dowodem umiejętności zobjektywizowania przez Autora problemów, które musiał rozwiązać, świadcząc tłumaczenie i tym samym może stanowić przydatny materiał instruktażowy dydaktyce przekładu. Dobrym rozwiązaniem, jeśli chodzi o prezentację materiałów tej sekcji, było zastosowanie odmiennych kolorów na oznaczenie poszczególnych aspektów analizy, co wydatnie zwiększa klarowność wyводу. Część jakościowa obejmuje ponad połowę rozdziału szóstego (około 70 stron) i to także wskazuje na jej gruntowność i dogłębność.

Rozdział siódmy pracy, czyli wnioski, jest skonstruowany prawidłowo. Autor wyczerpująco i zgodnie z treścią przedstawia konkluzje swojej pracy, łącząc jej aspekt teoretyczny i praktyczny.

ul. Gołębia 24

31-007 Kraków

tel. +48 12 663 11 58

+48 12 663 10 29

+48 12 663 10 48

filolog@uj.edu.plwww.filg.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

3. Metodologia i strona formalna pracy

Autor zastosował metodologię właściwą dla obranego tematu pracy i postawionego sobie celu badawczego. Oceniając warsztat naukowy rozprawy trzeba przede wszystkim podkreślić dużą świadomość Autora, jeśli chodzi o zastosowane metody i narzędzia badawcze. Przekonujące uzasadnienie wyboru metodologii świadczy o jego dojrzałości badawczej. Oczywiście nie ulega wątpliwości, że praca zyskałaby na wartości, gdyby w analizie uwzględniono zdalne tłumaczenia środowiskowe świadczone przez większą liczbę tłumaczy, tym bardziej, że Autor wspomina o swoim własnym badaniu takiej grupy (Boczarski 2023, s. 60). Trzeba jednak powiedzieć, że jest to praca – właśnie jeśli chodzi o tę tematykę – w dużej mierze pionierska i dlatego nie sposób czynić zarzutu z tego, że omawia tylko tłumaczenie wykonane przez autora. Zastosowany sposób prowadzenia wywodu i przedstawiania wyników także nie budzi zastrzeżeń; treść pracy jest konkretna i odznaczająca się właściwą głębią a informacje graficzne odgrywają właściwą im rolę pomocniczą i wyjaśniającą.

Oceniając stronę formalną pracy, należy stwierdzić, że została przygotowana zgodnie z obowiązującymi zasadami. Zachowano właściwe proporcje pomiędzy częścią teoretyczną i badawczą, a wywód Autora jest spójny i klarowny. Kolejność rozdziałów i podrozdziałów prawidłowa (aczkolwiek zob. uwagi wyżej). Angielszczyzna pracy spełnia wymogi akademickiego języka angielskiego. Bibliografia sporządzona poprawnie pod względem formalnym, z drobnymi wyjątkami (zob. niżej).

Praca jest przygotowana starannie pod względem edytorskim, jednak z recenzenckiego obowiązku muszę odnotować kilka drobiazgów. Dostrzegłem kilka literówek: (*tenants* zamiast *tenets*, s. 11; *consrains* zamiast *constraints*, s. 60; zbędne „to” w zdaniu *From a practical standpoint, to it is not necessary for remote interpreters to overanalyse the...*, s. 82; kropka zamiast przecinka: *Although the role of a censor does not seem appropriate as a remote interpreter should attempt to render all messages faithfully and refrain from withholding information. A lot of interpreters believe that they should paraphrase utterances which are vulgar in nature or omit the swear words altogether*, s. 78–79); to oczywiście nie do uniknięcia w tak obszernej pracy. Bardziej martwią potknięcia w bibliografii. Co się tyczy źródła „Korsgaard, C. M. (2012)” to powinno być „Kant (2012)”; to tłumaczenie pracy Kanta a Christine Korsgaard jest jedynie autorką wstępu; zamiast „Schleiermacher, F. (1813)” powinno być „Schleiermacher, F. (1998)” bo w tym właśnie roku ukazała się ta antologia tłumaczeń wybranych tekstów niemieckiego autora. W przypadku pozycji Moser-Mercer, B. (2003) brak pełnego adresu bibliograficznego.

I wreszcie moje pytanie do Autora: jak się przedstawia w odniesieniu do zdalnego tłumaczenia środowiskowego tak istotna w branży tłumaczeniowej kwestia oceny jakości tłumaczenia. Nie pojawia się ono w ogóle w pracy jako osobne zagadnienie. Dlaczego? Czy dlatego, że z powodów praktycznych taka ocena nie jest możliwa (nie jest łatwa) do przeprowadzenia? Czy Autor dokonał samodzielnie i na własne potrzeby własnej oceny jakości tłumaczenia przedstawionych przykładów, chociaż nie przedstawił ich w pracy? Jak – jako

ul. Gołębia 24

31-007 Kraków

tel. +48 12 663 11 58

+48 12 663 10 29

+48 12 663 10 48

praktyk – widziałby możliwość przeprowadzenia takiej oceny jakości tłumaczenia?

filolog@uj.edu.pl

www.filg.uj.edu.pl

4. Wnioski końcowe

Autor przedstawił interesującą pod względem tematycznym oraz ujęcia problemu dysertację doktorską, wykazując się odpowiednią wiedzą teoretyczną i ogromną wiedzą praktyczną, a także umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Uważam, że uzyskane przez niego wyniki stanowią doskonały punkt wyjścia do dalszych badań nad zdalnym tłumaczeniem środowiskowym. Jego praca powinna być bardzo przydatna dla instytucji kształcących tłumaczy jak i samych tłumaczy, ponieważ pokazuje empirycznie rolę i znaczenie tej formy tłumaczenia. Wobec powyższego stwierdzam, że przedstawiona do recenzji dysertacja doktorska spełnia wszystkie wymagania stawiane tego typu pracom. Przyjmuję ją i wnioskuję o dopuszczenie go do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia Doktora Nauk Humanistycznych.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

Aleksander Gomola

ul. Gołębia 24

31-007 Kraków

tel. +48 12 663 11 58

+48 12 663 10 29

+48 12 663 10 48

filolog@uj.edu.pl

www.filg.uj.edu.pl